

Etisk deklARATION och etiska normer för studie- och yrkesvägledning

Sveriges Vägledarförening är en intresseförening för personer som har till uppgift att bedriva studie - och yrkesvägledning inom främst skolväsende, högskola och universitet samt arbetsmarknadsmyndigheter. Föreningen verkar för att stärka och utveckla studie - och yrkesvägledningen och för att arbetet skall präglas av professionalitet och god etik.

Vägledaren ställs ofta inför motstridiga intressen och oförenliga krav; det kan t.ex. handla om balansen mellan samhällsnyttan och enskilda människors intressen. Vägledaren kan känna sig utsatt för påtryckning av myndigheter och uppdragsgivare att rekrytera snarare än vägleda och kanske i det syftet ge ofullständig eller av partsintresse färgad information. Vägledningsarbetet rymmer också ett spänningsförhållande mellan makt och beroende i och med att vägledaren ofta möter människor i utsatta situationer. Dessa yrkesbetingelser ställer stora krav på vägledarens etiska medvetenhet och är orsaken till att Sveriges Vägledarförening 1989 antog en etisk deklARATION som ett komplement till lagar, förordningar och andra styrdokument.

Val av utbildning, yrke, arbete och livsform är en process som pågår under en stor del av en individs levnad. I grunden handlar det om att göra så goda val som möjligt utifrån egna utgångspunkter. För att kunna göra ett väl övervägt val behöver man kännedom om sig själv, kunskap om alternativen och metoder att hantera valsituationen. Ett av verktygen i denna process är den personliga vägledningen, enskilt eller i grupp, och de med den direkt förbundna aktiviteterna. Den personliga vägledningen är en interaktionsprocess som bedrivs inom en institution/organisation där en professionell vägledare, med samtalet som det viktigaste verktyget, hjälper enskilda individer att utifrån sina unika behov lösa/hantera problem inför val av utbildning, yrke, arbete och därmed förknippad levnadsbana.

Till villkoren för studie - och yrkesvägledning hör att balansera olika aktörers motstridiga intressen. Vägledaren skall fungera både som den sökandes ombud och som samhällets representant. I detta kan ligga en målkonflikt då samhällets, arbetsmarknadens och individens mål inte alltid är förenliga. Som en allmän norm vid intressekonflikter gäller för vägledaren att hon måste göra en allsidig etisk analys av den aktuella situationen och belysa de olika aktörernas intressen både på kort och lång sikt. Som länk mellan individ och samhälle skall vägledaren förse sina intressenter med saklig och allsidig information om relevanta förhållanden.

För all mänsklig samvaro gäller allmänna moraliska bud, t. ex. den gyllene regelns princip om att bemöta andra på samma sätt som man själv önskar bli bemött. Överfört till god yrkesetik för vägledaren innebär det att erkänna varje människas unika resurser och att vägleda efter hennes önskemål och behov.

De allmänna principerna för vägledarens yrkesetik bygger på de etiska värden, som kan härledas ur FN:s deklARATION om de mänskliga rättigheterna, grundläggande principer för den offentliga verksamheten, ILO:s konvention nr 142 om yrkesvägledning, sekretesslagens bestämmelser samt officiella styrdokument för vägledningsverksamheten.

Syfte

Den etiska deklARATIONEN syftar till:

- Utgöra ett stöd för individer och grupper samt föreningens medlemmar i vägledningsarbetet genom att urskilja de etiska dragen i olika vägledningssituationer
- Vara ett underlag för en kontinuerlig diskussion bland föreningens medlemmar och ett hjälpmedel för dem att tillämpa de etiska värden som vägledningsverksamheten bygger på.

Vägledningens etiska normer

Föreningens medlemmar skall verka efter dessa etiska normer. Normerna kan emellertid aldrig avlasta någon enskild vägledare det egna moraliska ansvaret. Var och en måste bedöma deras relevans i den aktuella situationen och tillämpa dem med klokhet.

1. Allmänna etiska principer
2. Förhållandet till sökande, arbetsgivare och andra intressenter
3. Förhållandet till kolleger
4. Professionalitet
5. Förhållandet till omvärlden

1. Allmänna etiska principer

1.1 Vägledaren respekterar varje människas unika och lika värde, hennes rätt till meningsfull utbildning och meningsfullt arbete, hennes egna värderingar samt hennes rätt till personlig integritet. Detta innebär att vägledaren i varje konkret situation reflekterar över hur hon agerar i detta avseende.

1.2 Vägledaren motverkar aktivt diskriminering på grund av livsåskådning, nationalitet, hemvist, ras, kön, ålder, samhällsställning eller andra omständigheter.

1.3 Vägledaren främjar rättvisa och likabehandling - därvid ägnar vägledaren särskild uppmärksamhet åt att kompensera individers olika förutsättningar.

1.4 Vägledaren värnar om svaga och utsatta grupper och ser detta som en moralisk skyldighet.

1.5 Vägledaren erkänner som ett etiskt värde att uppgifter om personliga förhållanden, som en person lämnat i förtroende, inte utan medgivande får lämnas vidare till obehöriga.

2. Förhållandet till sökande, arbetsgivare och andra intressenter

2.1 Vägledaren informerar om förutsättningarna för kontakten, om sin egen kompetens och vid behov andra alternativ, den sökandes rättigheter samt om sekretess och dokumentation.

2.2 Vägledaren skall alltid veta vem hon vägleder då vägledning alltid är frivillig och vägledaren måste ha möjlighet till uppföljning och komplettering.

2.3 Vägledaren anpassar vägledningsinsatserna efter sökandes behov.

2.4 Vägledaren ger den sökande fullständig och ej av partsintresse färgad information.

2.5 Vägledaren skall stå fri från sådana påtryckningar från andra intressenter (t ex arbetsgivare, utbildningsanordnare), som innebär en inskränkning i den sökandes

möjlighet att själv komma fram till val och beslut. Vägledaren skall ur denna synpunkt fungera som den sökandes ombud.

2.6 Vägledaren strävar i urvalssituationer inför t. ex. utbildningar, arbeten eller arbetsmarknadspolitiska åtgärder efter opartiskhet och neutralitet samt är beredd att motivera sina omdömen och handlingar.

2.7 Vägledaren informerar vid etisk konflikt eller dilemma vilka krav vägledarens yrkesetik ställer.

2.8 Vägledaren är väl medveten om sekretesslagens bestämmelser.

3.Förhållande till kolleger

3.1 Vägledaren skall respektera sina kollegers kunskaper och använda dem till gagn för den sökande. Vidare skall hon dela med sig av egna kunskaper och erfarenheter med syftet att den samlade kompetensen skall komma så många som möjligt till godo.

3.2 Vägledaren bidrar med stöd och konstruktiva synpunkter på kollegers arbetsrelaterade insatser.

3.3 Vägledare, som iakttar oetiskt beteende hos en kollega, strävar efter att komma till rätta med detta beteende, i första hand genom samtal med den berörde om det inträffade.

4. Professionalitet

4.1 Vägledaren strävar efter att upprätthålla vägledningens professionella standard genom att använda sig av metoder som bygger på vetenskaplig teori och beprövad erfarenhet. Hon strävar också efter att på olika sätt bland annat genom utvecklings- och forskningsarbete bidra till en systematisk kunskapsutveckling inom vägledningens område.

4.2 Vägledaren har ett särskilt ansvar för att utveckla sitt professionella kunnande.

4.3 Till vägledarens professionella kompetens hör också att vara väl medveten om de egna attityderna och värderingarna gentemot individ och samhälle.

4.4 Vägledaren skall vid offentligt framträdande i tal eller skrift göra klart om det sker i tjänsten, som representant för någon organisation eller i egenskap av privatperson.

5. Förhållandet till omvärlden

5.1 Vägledaren skall till berörda instanser påtala sådana orättvisor och brister inom utbildnings och arbetslivsområdet som framkommer i vägledningsarbetet. Detta kan ske genom direkt kontakt eller genom att delta i den offentliga debatten.

5.2 Vägledaren skall aktivt sträva efter att utveckla och upprätthålla förtroendet för vägledningens verksamheten hos allmänheten. Detta förutsätter att vägledaren har en klar bild av sitt uppdrag och sin kompetens samt av vilka etiska värden, som skall tillämpas i yrkesutövningen.

Etiskt råd

Till stöd för föreningens medlemmar finns ett etiskt råd. Dess uppgift är:

- att främja och utveckla vägledningens etik
- att initiera och stödja en dialog om etiska frågeställningar i vägledarens vardag
- att vara samtalspartner i frågor som rör etiska frågor i yrkesutövningen
- att samla och publicera erfarenheter i etiska frågor

Rådet utses av Sveriges Vägledarförenings årsmöte och skall bestå av:

- två medlemmar ur föreningens styrelse
- två experter med goda kunskaper om vägledningens teori, metod och etik
- två representanter för vägledningens praktik